

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA

Kultuuripärandi loovrakenduste magistriõppekava

Kelly Veinberg

VIIULIÕPPE MEETODID PÄRIMUSMUUSIKA ÕPETAMISEL

Magistriprojekt

Juhendaja: Celia Roose (MA), TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia pärimusmuusika
kaasprofessor

Kaasjuhendaja: Krista Sildoja (MA), rahvamuusikaõpetaja ja etnomusikoloog

Viljandi 2024

SISUKORD

SISUKORD	2
SISSEJUHATUS	3
1. VIIULI ÕPETAMINE PÄRIMUSMUUSIKAS	5
1.1 Töös kasutatavad mõisted.....	5
1.2 Ülevaade rahvapärase viiulimängu ajaloost ja õpetamisest Eestis.....	5
1.3 Rahvapärasest mängumaneerist.....	9
1.4 Viiuli õpetamine pärimusmuusikas.....	11
2. KOOLITUS “VIIULIÕPPE MEETODID PÄRIMUSMUUSIKAS”	15
2.1 Koolituse väljatöötamise protsess.....	15
2.2 Koolituse teemade ja sisu analüüs vaatluspäevikute põhjal.....	16
2.2.1 Koolituse esimene osa õpetaja Kristi Alasega.....	16
2.2.2 Koolituse teine osa õpetaja Hanna-Liis Lao ja Kelly Veinbergiga.....	18
2.2.3 Koolituse kolmas osa õpetaja Mia Marinega.....	20
2.2.4 Koolituse neljas osa õpetaja Krista Sildojaga.....	21
2.3 Koolitusel osalejate tagasiside.....	22
2.4 Koolituse kokkuvõte.....	25
KOKKUVÕTE	28
KASUTATUD ALLIKAD	29
LISAD	31
Lisa 1. Koolituse õppekava.....	31
Lisa 2. Koolituse reklaam.....	34
Lisa 3. Koolituse tagasiside küsimustik.....	35
SUMMARY	36

SISSEJUHATUS

Olen pärimusmuusik ja viiuliõpetaja. Viiuldajana on mul olnud võimalus õppida kõrvuti klassikalist muusikat ja pärimusmuusikat. Need kaks stiili erinevad nii kuuldeliselt kui ka õpetamise meetodite poolest. Klassikalise muusika puhul on õppetöö allikaks valdavalt noot, pärimusmuusika puhul on allikaks kuuldelisel teel õpitav muusika - kas arhiivisalvestis või pillimängija/laulja poolt esitatud muusika. Klassikaline muusika ja selle õppimine on andnud mulle kui viiulimängijale hea tehnilise baasi, oskuse noodist lugeda ning eri ajastute muusikat interpreteerida. Tänu oma õppimiskogemusele tean, et pärimusmuusika mängimine võiks olla osa iga viiuliõpilase muusikalisest teekonnast. Pärimusmuusika õppimine aitab arendada kuulmise järgi mängimist, rütmitunnetust, loovust ja improvisatsioonioskust. Pärimusmuusika aitab mõista meie pärandit, traditsioone ja ajalugu ning seda kõike õppides suudab õpilane tajuda sidet mineviku ja tänapäeva vahel.

Õppides Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia (edaspidi TÜ VKA) muusika õppekava pärimusmuusika suunal, puutusin esimest korda kokku Eesti Rahvaluule Arhiivis (edaspidi ERA) olevate külaviiuldajate arhiivisalvestistega. Õppejõudude juhendamisel neid arhiivisalvestisi analüüsides leidsin rahvapärasele mängumaneerile omaseid tunnuseid. Samasugust matkimise teel mängumaneeri jäljendamist, mida ise õppisin, hakkasin kasutama ka oma õpetamistöös. Algaja viiuliõpetajana otsisin pidevalt vastuseid küsimustele: milliseid meetodeid pärimusmuusika õpetamisel kasutada; milline on rahvapärane mängumaneer; kuidas õpetada rahvapärase mängumaneeri tunnuseid?

Hea võimalus neid küsimusi sügavamalt uurida tekkis, kui Eesti Pärimusmuusika Keskus (edaspidi EPMK) tegi mulle ettepaneku koostada õppekava täienduskoolituse jaoks, kus ma sain kõikide tekkinud küsimuste põhjal seda sisuliselt üles ehitada. Sellest koolitusest sai ka minu magistriprojekt. Täienduskoolituse “Viiuliõppe meetodid pärimusmuusikas” eesmärk oli täiendada viiuliõpetajate pädevust ja anda kogemusi pärimusmuusika käsitlemiseks. Kursusel õpetasid oma ala spetsialistid ja kogenud viiuliõpetajad Krista Sildoja, Kristi Alas, Mia Marine ja Alexanderi tehnika õpetaja Hanna-Liis Lao.

Käesoleva magistriprojekti **eesmärgiks** on tuua välja viiuliõppe meetodid pärimusmuusikas ning avada koolituse läbiviimise protsessi ning sisu. **Uurimisprobleem** on: pärimusmuusika õppemeetodeid kirjeldavat õppekirjandust pole piisavalt. Magistriprojekti

sihtrühmaks on pärimusmuusika huvilised ja alustavad viuliõpetajad. Eesmärgi poole aitavad pürgida järgmised **uurimisküsimused**:

1. Millised on pärimusmuusika õpetamise meetodid?
2. Millised on rahvapärase viulimängu mängumaneeri tunnused?
3. Kuidas kasutada pärimusmuusika õpetamise meetodeid viuliõppes?
4. Millised on täiendkoolituse “Viuliõppe meetodid pärimusmuusikas” osalejate tagasiside ja ettepanekud ning millised on minu järeldused?

Töö ülesehitus: töö esimeses peatükis annan ülevaate rahvapärase viulimängu ajaloo ja õpetamisest Eestis, toon välja rahvapärase viuli mängumaneeri tunnused ja tutvustan viuliõppe meetodeid pärimusmuusikas. Teises peatükis annan ülevaate täienduskoolituse õppekava väljatöötamise protsessist ning toon välja koolituse sisulise poole. Teise peatüki viimases osas toon välja koolituse analüüsi põhjal tekkinud järeldused.

Varasemalt on rahvapärase viulimängu kohta kirjutanud mitmed uurijad: Krista Sildoja, Airi Liimets, Igor Tõnurist, Eeva Talsi ja mitmed TÜ VKA pärimusmuusika tudengid, kes on oma uurimustes analüüsinud rahvapärase viulimängu ajalugu, stiilitunnuseid, pillimängijaid ja pillilugusid. Pärimusmuusika viuli õpetamise meetodeid aga pole veel uuritud ning just seda püüan ma oma uurimistöö kaudu teha.

Oma töös **uurimismeetodina** kasutan kvalitatiivset uurimismeetodit. Olin koolitusel nii osaleja kui vaatleja rollis, koolituse kulgu ja tähelepanekuid dokumenteerisin vaatluspäevikus, mille põhjal koostasın koolituse kokkuvõtte.

Täna südamest kõiki, kes on selle magistriprojekti valmimisel aidanud nii nõu kui ka jõuga: Celia Roose, Krista Sildoja, Kristi Jõeste, Ave Matsin, Ingrid Hagel, Kristi Alas, Hanna-Liis Lao, Mia Marine, Lee Saarsen, Margit Kuhi, Cätlin Mägi, Elina Kasesalu, koolitusel osalenud viuliõpetajad, minu kursusekaaslased, kooli õppejõud, minu perekond ja lähedased.

1. VIIULI ÕPETAMINE PÄRIMUSMUUSIKAS

1.1 Töös kasutatavad mõisted

Oma töös kasutan kahte sarnast terminit: **pärimusmuusika**, mis põhineb ajaloolisel traditsioonilisel muusikal, ning mis võib olla põimunud nii tänapäevaste muusikastiilidega kui ka teiste rahvaste traditsioonilise muusika elementidega. Ning **rahvamuusika** kui teatud rahva traditsiooniliste tunnustega muusika, mis on säilitanud oma autentsuse. (Särg & Johanson 2011: 116). Rahvamuusika hulka kuuluvad laul ja pillimuusika, mis on tihedalt tantsimisega seotud. (Särg & Ilmjärv 2009). Oma töös kasutan valdavalt mõistet pärimusmuusika kui uuema kihistuse alla kuuluv kaasaegne väljendusviis, millel on rahvamuusika autentseid jooni. Sarnaselt kirjeldan ka **pärimusmuusika viiulit**, mis põhineb rahvapäraste viiulimängu esituse tunnustel.

Rääkides rahvapärasest viiulimängust puutume kokku terminiga **mängumaneer**. Pärimusmuusika esituse juures on väga oluliseks küsimuseks, kas esitus vastab pärimusmuusika mängumaneeri tunnustele. Kasutan oma töös esituse kohta läbivalt terminit mängumaneer ehk tunnuste kogum, mis hõlmab endas helisalvestuste analüüsi ning kirjeldust, transkriptsioone ehk noodistusi, vormikäsitusviisi ja palades kasutatud mänguvõtteid. (Sildoja 2004: 54).

Töös kirjeldan mitmeid õpetamise meetodeid, kus termin **meetod** on õpetamise viis, millel on kindel eesmärk ja selle eesmärgi saavutamiseks rakendatav töötlemisviis. (Meetodi mõiste s.a.).

1.2 Ülevaade rahvapärase viiulimängu ajaloost ja õpetamisest Eestis

Muusika, laulud ja pillilood on olnud osa eestlaste igapäevaelust ja laulude ning pillilugudega käisid kaasas rituaalid ning kombed. Pärimusmuusikat ei ole tema ajaloolises kontekstis koolisüsteemis formaalõppena õpetatud, selle omandamine on toimunud igapäevaelu osana, suulise pärimusena inimeselt inimesele. Tänu kuuldelisel teel levimisele, iseloomustab pärimusmuusikat muutumine ajas, seega varieeruvus on väga oluliseks tunnuseks.

Viiulil on olnud oluline roll ja funktsioon eestlaste igapäevaelus. Viiul on rahvapill ning rahvapilliks peetakse pilli siis kui sellel tehakse muusikat, mis saadab inimeste igapäevaelu toiminguid. (Sildoja 2018: 8).

Raamatus “Muusika Eesti perekonnas ja rahvakoolis” (1972) on viiuli ajaloost kirjutatud järgnevalt: Eestisse jõudis viiul 17. sajandil Lääne-Euroopast, 18. sajandil hakati pille valmistama külades ja 19. sajandiks oli viiul üks levinumaid pille Eestis. Viiul tõrjus kõrvale torupilli kuna pillil oli mitmeid eeliseid. Viiuliga saab mängida keerulisemaid ja laiaulatuslikumaid meloodiaid ja viiuli mängimine ei nõua kuigi palju füüsilist jõudu. (Rannap 1972: 31). Viiulit hakati mängima külades ning 17. ja 18. sajandist on mitmeid illustreerivaid pilte ning gravüüre külapillimeestest, kes mängivad meelelahutuseks. Viiulit põlati kiriku poolt, kuna rahvalaulude ja mängutükkide mängimist peeti labaseks. Maarahva seas oli pill populaarne ning viiulit eelistati 19. sajandil jõukamates külapulmades torupillile. (Liimets 1988: 11). Alguses, kui viiul Eestis rahvapillina levima hakkas, mängiti viiulil torupilli imiteerivaid palasid, hiljem juba uuemaid tantsulugusid (polka, reilender, valss jt). (Tõnurist et al. 2008: 97). Pille valmistasid mängijad ise.

Rahvapärane viiulimäng kandus edasi põlvest põlve. On kirjeldusi kuidas 7-8 aastased poisid valmistavad endale isa eeskujul viiuleid, et samuti mängima õppida. Matkimise teel õpiti repertuaari, mängustiili ja ka pillihoidu. Külaviiuldajatel olid välja kujunenud mängumaneer, mängutehnika ja kindlad põhimõtted ning oskused, mida anti edasi suulisel teel nii oma lastele kui ka teistele mänguhuvilistele. (Rannap 1972: 33). Õpiti vastavalt võimalustele ning pillimeestel olid erinevad mängustiililised erinevused. Johannes Taul on öelnud, et rahvapillimehed mängivad nii nagu nokk on loodud, nagu lind laulab. Ka linnud laulavad erinevalt ning stiililiselt erinevate tunnustega. (Liimets 1988: 13). Õppimist segas sageli pilli puudumine ja puudusid ka lastepillid, näitena täissuuruses viiul on lapsele mängimiseks liiga suur. Valmistati viiulisarnaseid pille, mis olid väiksemad ning millel sai juba viiulimängu proovida. Õpiti iseseisvalt ning käidi ka oskajatelt pillimeestelt lugusid õppimas. (Linde 2005: 19).

18. sajandil keelati kiriku poolt rahvalaulude laulmine ja rahvapillide mängimine ning pille hakati hävitama ning põletama. Rahvalaul ja rahvapillimuusika kadusid peaaegu täielikult kihelkondades, kus vennastekogudused olid väga aktiivsed. Algul piirdus muusikaõpetus vaid kirikulaulu õpetamisega, 19. sajandil lisandusid noodiõpetus, ilmalik laul, instrumentide õpetus, koorilaul ja orkestriõpe. (Rannap 1972: 7-50). 19. sajandil hakati viiulit õpetama külakoolides ning kihelkonnakoolides. Koolmeistrid õpetasid andekamatele õpilastele pilli algset käsitlemiskoskust ning noodikirja. (Tõnurist et al. 2008: 97). Viiulimängu õpetamist peeti oluliseks kihelkonnakoolides ning eesmärgiks oli mänguoskuse õpetamine, sest selle abil sai hiljem koolis õpetajana töötada. (Rannap 1972: 98). Koolmeistrid õpetasid 19. sajandil laulu viiuli abil. Õpetajad said viiul käes liikuda ning

vajadusel mängida kaasa nii laulu meloodiat kui ka teisi hääli. Viul oli koolides sümboliks ning oli populaarne õpetajate ja ka õpilaste seas. Oli lausa vajalik, et koolmeistrid oskaksid viulit mängida. (Rannap 1972: 87).

1879. aastal anti Tartus välja kogumik “Esimene lustilik mängumees”, mis oli rahvahariduslikust seisukohast oluline, kuna oli esimene väljaanne, kuhu olid koondatud rahvapärased viulipalad ehk mängutükid noodistuste näol. Autor J. Matto kirjutab kogumiku eessõnas, et viul on eesti rahva seas populaarne ning palasid õpitakse nii kuulmise järgi kui ka noodist. Neid kogumikke ehk viulivihikuid hakati välja andma eri nimede all ning neil oli oluline roll rahvapärase viulimuusika levimisel. (Matto & Laakmann 1879: 3-4).

Noodikirja õpetamine soodustas 19. sajandi teisel poolel orkestrite ja viulikoorida tegevust. (Tõnurist et al. 2008: 98). Puhk- ja keelpilliorkestrite tekkimine mõjutas märgatavalt rahvapärast ansamblimängu, kuna külaansamblites hakati kasutama ka orkestripille. Muutus ansamblite repertuaar ja üleüldine kõla. Kui puhkpilliorkestrite repertuaar aina kaugenes rahvamuusikast, siis viiulite puhul oli side rahvamuusikaga loomulikum ning tihedam. 20. sajandi alguses on kirjeldatud näiteks Rakvere kihelkonnas, Sõmeru vallas, Raudvere külas tegutsenud viulikoori, kes mängis veel vanu labajalavalse ja polkasid. (Tõnurist 1996: 57-59).

Tänaseks on rahvapärane viulimäng peredes ja külakogukondades tunduvalt vähenenud, sest viulimängu saab õppida muusikakoolides spetsialistide käe all. Kadunud on otsene vajadus pilli rahvapärase õppimismeetodiga õppida. Rahvapärane viulimäng ja viulimuusika on eriline ning väärt taasavastamist ja elushoidmist. Kuid kuidas on jõudnud pärimusmuusika õpe huvikoolidesse?

1991. aastal loodi TÜ VKA-s (tollal Viljandi Kultuurikolledž) rahvamuusika eriala Sibeliuse Akadeemia rahvamuusika õppekava eeskujul. Sibeliuse akadeemia õppekava toetus tugevalt ameerika etnomusikoloogide Mantle Hoodi ideoloogiale. Hoodi põhiideeks oli kogemuse kaudu õppimine, kus olulisel kohal on kuulamisvõime arendamine, matkimine ja analüüs. (Hood 1960: 55-59).

2005. aastal valmis Eesti Noorsootöö Keskuse eestvedamisel ning TÜ VKA õppejõudude abil esimene pärimusmuusika näidisõppekava (2005), mis oli suunatud kohalike omavalitsuste huvikoolidele. 2004. aastal võttis selle õppekava osaliselt kasutusele Viljandi Muusikakool ja 2005. aastal Võru Muusikakool täies mahus (kooli astus pärimusmuusika õppekavale 20 õpilast).

Näidisõppekavas on välja toodud pärimusmuusika õpetamise eesmärgid: “Õppida tundma oma muusikalist emakeelt; edendada vaba musitseerimise vorme, kasutades

traditsioonilisest kultuurist tuntud loomingulisi võtteid; anda jätku aktiivsele muusikalisele eluviisile; tõsta erinevate piirkondade omakultuuri kvaliteeti.”. (Roose 2005: 5).

Pärimusmuusika õppekava metoodiliste põhialustena on välja toodud kuulamisele, matkimisele ja mälule toetumine. Oluliseks on peetud lähedast puutepinda õpitavaga, et nii sisu kui ka vorm oleksid õppijale mõistetavad, muusika keskkonnas viibimist ja koosmusitseerimist ning ka nooditundmise oskuse kujunemist ja absoluutse nooditundmise süsteemi õppimist. (Roose 2005: 12).

Eriala ainekavade hulka kuulub ka pärimusmuusika viiuli ainekava, mille õppe eesmärgiks on omandada pärimusliku viulimängu traditsiooni abil musitseerimiseks vajalikud tehnilised baasvõtted ja muusikalised oskused. Samuti on ainekavas rõhutatud õpilase musitseerimisoskuse ja loovuse arendamist. (Roose 2005: 38-46).

Vestluses Eesti Muusikakoolide Liidu kommunikatsioonijuhiga, selgus, et 2024. aastal saab pärimusmuusikat või pärimusmuusika instrumenti õppida 37 muusikakoolis, nendest seitsmes muusikakoolis õpib pärimusmuusika viiuli õpilasi. Lisaks muusikakoolidele saab pärimusmuusika viiulit õppida ka eraõpetajate juures, erahuvikoolides, huviringides jne.

Erilised ning kultuurilooliselt tähtsad huvikoolid on Mooste Rahvamuusikakool ja Kihnu Pärimuskool. Mooste Rahvamuusikakool (aastatel 2012-2023) oli muusikakool, mis tegutses iseseisvalt ning püüdis pärimusmuusika õpetamise tuua võrdväärseks seniste muusikakoolide õpetamise praktikatega. Mooste Rahvamuusikakool oli eriline, sest tõstis esile rahvapärismuusikat, taastades külaühiskonnas vaba musitseerimisvormi ning pakkudes võimalust pillimängu õppida kõigile huvilistele. (Mooste Rahvamuusikakool, s.a.). Samuti on eriline kool Kihnu pärimuskool, mille eesmärgiks on anda haridust pärimuskultuuri valdkonnas. Kihnu pärimuskoolis saab õppida pärimusmuusika pille ning üheks õpetuse eesmärgiks on tõsta Kihnu omakultuuri kvaliteeti. (Kihnu Pärimuskool, s.a.).

Seega on pärimusmuusika õpetamine olnud kõigepealt kõrghariduses, siis huvihariduses ning seejärel liikunud kutseõppeasutustesse. Ka minul oli suurepärane võimalus tutvuda pärimusmuusikaga juba muusikakoolis õppides. Algklassidest alates sain oma viiuliõpetaja Juta Helilaiu õpetamisel mängida folkansambelis Pillipiigad, kus klassikalise õppemetoodika kõrval tutvusin ka pärimusmuusika õppemeetoditega. Laagrites, kontsertreisidel ja proovides osaledes sain õppida lugusid kuulmise järgi ning tunda rõõmu koosmängimisest. Selle kõige sees tutvusin esmaselt rahvapärase viiuli mängumaneeri elementidega.

1.3 Rahvapärasest mängumaneerist

Kuulates külapillimeeste arhiivisalvestusi ja neid noodistades saab analüüsida nende pillimängu iseloomustavaid elemente ning kirjeldada pillimeeste mängumaneeri. Krista Sildoja on magistritöös “Põhja-Pärnumaa viiuldajad ja nende mängumaneer 20. sajandi I poolel” (2004) analüüsinud Põhja-Pärnumaa viiuldajate mängumaneeri ning välja toonud külaviiuldajate mängumaneeri tunnused. Külaviiuldaja mängumaneer väljendub tema muusikalistes eelistustes ja ainuomases mängutehnikas, mida ei ole mõjutanud ja vorminud kooliharidus. (Sildoja 2004: 33).

Järgnevalt kirjeldan rahvapärase mängumaneeri elemente ning täiendan varasemalt mainitud autoreid oma kommentaaridega.

- Lahtiste pillikeelte kaasamine.

Lahtiste pillikeelte kaasamine juba mängitavale meloodialiinile. Viiuldaja mängib meloodiat ning poogen puudutab samal ajal kõrvalolevaid lahtiseid keeli. Kokku kõlab sellest mitmehäälsus, kuid oluline on eristada lahtiste keelte kaasamist topeltnootide mängimisele, sest topeltnoote (näiteks tertsid või sekstid) on mängitud teadlikult. (Sildoja 2004: 34).

Lahtiste pillikeelte kaasamine rikastab meloodiat. Kui viiuldaja mängib üksi, annab lahtiste keelte kasutamine mängule juurde võimsust. Tihti tõmbavad viiuldajad lahtiseid keeli kohtades, mida soovivad rõhutada. See jällegi on tingitud pilliloo tüübist. Näiteks polkade puhul on tähtis takti esimene löök ja lahtiste keelte abil on seda proovitud saavutada. Kuna viiul imiteeris torupilli, on ka lahtiste keelte kasutamine jäljendanud torupilli burdoone. Mängides meloodiat ühe keele peal ning tõmmates ühtlaselt kaasa kõrvalolevat lahtist keelt, võib viiul kõlada väga torupillilikult.

- Mitmehäälsus ehk topeltnootide mängimine.

Teadlikult on pillimehed lisanud meloodiale värvi, mängides topeltnoote erinevate intervallidega - tertsid, kvindid, sekstid ja oktavid. Topeltnootide mängimine on enamasti tingitud harmoonilisest liikumisest, kus viiuldaja lisab meloodiale funktsionaalharmooniast tulenevaid võtteid. Sarnaselt lahtiste keelte mängimisele, annab ka topeltnootide mängimine pilliloole juurde võimsust ning kõlajõudu. Topeltnoote olen kohanud pigem uuemates ja funktsionaalharmoonilistes viiulipalades, kus tertsi- ja sektsi-aitavad luua harmooniliselt liikuvat kõla.

- Kaunistused.

Lisaks topeltnootide ja lahtiste keelte lisamisele, värvivad viiuldajad oma pillimängu ka kaunistuste näol. Kaunistusi on erinevaid ning Sildoja on oma magistritöös välja toonud

järgnevad kaunistused: mordendid (kus meloodianooti kaunistab kiire ülemine abiheli), kiired eellöögid, ettehaarav sisseastumine ehk ennakheli. (Sildoja 2004: 40).

Oma kogemuse põhjal lisaksin veel: libistus (ehk *glissando*), mingit heli matkivad kaunistused (näiteks riide käristamise imiteerimine) ja vibraato. Kaunistuste kasutamine lisab viiulipalale karakterit. Salvestuse kuulamise põhjal võib ära tunda külaviuldaja, sest viiuldajatel on isikupärased kaunistusvõtted, mida nad kasutavad.

- Intoneerimine.

Arhiivisalvestisi kuulates ja analüüsidest kuuleb viiuldajatele iseloomulikku intoneerimist. Esmapilgul kuulates võib jääda mulje, et nad intoneerivad ebatäpselt, pärast põhjalikumat analüüsi selgub, et viiulimängijad intoneerivad erinevalt ning puhas mäng on väga subjektiivne arvamus. Külaviiuldajad kasutasid oma mängus helikõrgusi, mis sobitusid nende muusikalise maitsega. (Sildoja 2004: 39).

Intonatsiooni saab hinnata erinevalt ja tekib küsimus, kas viiuldaja eriline intoneerimine on juhuslik või mitte. Sellele küsimusele saab vastuse analüüsidest ühe pillimehe kogu repertuaari. Mõne viiuldaja puhul saab väita, et individuaalne intonatsioon oli tingitud füüsilisest omapärast, näiteks sõrme jämedusest. Külaviiuldajad tajusid muusikat hoopis teistmoodi kui tänapäeva muusikaharidusega viiuldajad. Paljude erinevate rahvaste muusikas on helirida jagatud väiksemateks osadeks kui pooltoon, neid nimetatakse mikrointonatsioonideks ja nii saaks läheneda ka eesti pärimusmuusikale.

- Poognatehnikad.

Viiulit on rahvapärased mängitud tantsu saateks ning sellest sõltuvalt tulevad esile rõhutatud pulsilöögid ja meetrumi rõhulised osad. Tantsupalade puhul on poogna liikumine tihedalt seotud tantsu meetrumiga, kus poognakäsi liigub rõhutatud pulsilöökidest abil nagu tantsija. Eeva Talsi kirjutab magistratöös “Artikulatsioonitüüpidest Eesti rahvapärases viiulimängus” (2013), et poognaga on võimalik tekitada erinevaid efekte ning eri poogna liigutused või artikulatsioonid annavad viiulile ulatuslikud kõlavõimalused. (Talsi 2013: 7). Ka oma töös õpetajana kasutan Talsi välja toodud poogna liikumise termineid (näiteks tagalöögiga, sirge ja pörkega poogna liikumine).

Pean oluliseks tantsimise oskust ja teadmisi, kuidas tantsuliselt viiulit mängida. Poognatehnika mõjutab paljuski viiulipala kõla ning karakterit ja leian, et pärimusviiuldajatel on külapillimeestelt tantsulise viiulimängu kohta väga palju õppida. Poognatehnika analüüsis saab jälgida erinevaid tahke: poogna tõmbe pikkus ja kiirus, legaatode kasutamine, rõhud, poogna liikumise eri suunad jt. Tänapäeva pärimusmuusika viiuldajad on hakanud kasutama ka poognatehnikaid, mis on iseloomulikud mõne teise kultuuri pärimusmuusikale (näitena

chop, mis on poogna alumise poolega tekitatav rütmiline heli ning tuleneb USA bluegrassi muusikast).

- Varieerimine.

Pärimusmuusika annab viiuldajale vabaduse improviseerida ja meloodiat muuta ehk varieerida. Rahvalaulikul või pillimehel on vabadus varieerida ning muusikat ümber teha, kasutades selleks oma mälu ja loomisvõimet. (Roose et al. 2005: 21).

Viiuldaja saab varieerida meloodiaga, rütmiga, poogendustega, vormiga ja kaunistustega.

- Vorm.

Viiulipalade esituste vormi käsitledes saame teada, kuidas mõtlesid muusikast külaviiuldajad. (Sildoja s.a.). Tihti on viiulipalade vorm improvisatoorne. Muusikateadlane Airi Liimets on uurinud viiulipalade muusikalist vormi eesti rahvatraditsioonis (1988) ning seda tööd olen kasutanud õppematerjalina pilliloo vormi tutvustamisel, sest uurimus on põhjalik analüüs viiulipalade vormistruktuurist ning analüüsib struktuuri taktimotiivide tasandit.

Arhiivisalvestiste vorme analüüsidest ning noodistades selguvad erinevad varieerimise võimalused. Eriti köidavad mind viiulil mängitud labajalavalsid, mille vormis on tunda vabadust ning improvisatsiooni. Uuemate viiulipalade juures, kus viisides domineerib toetumine funktsionaalsele harmooniale, on vormilist varieeruvust vähem ning viiulipalad on kindlama struktuuriga.

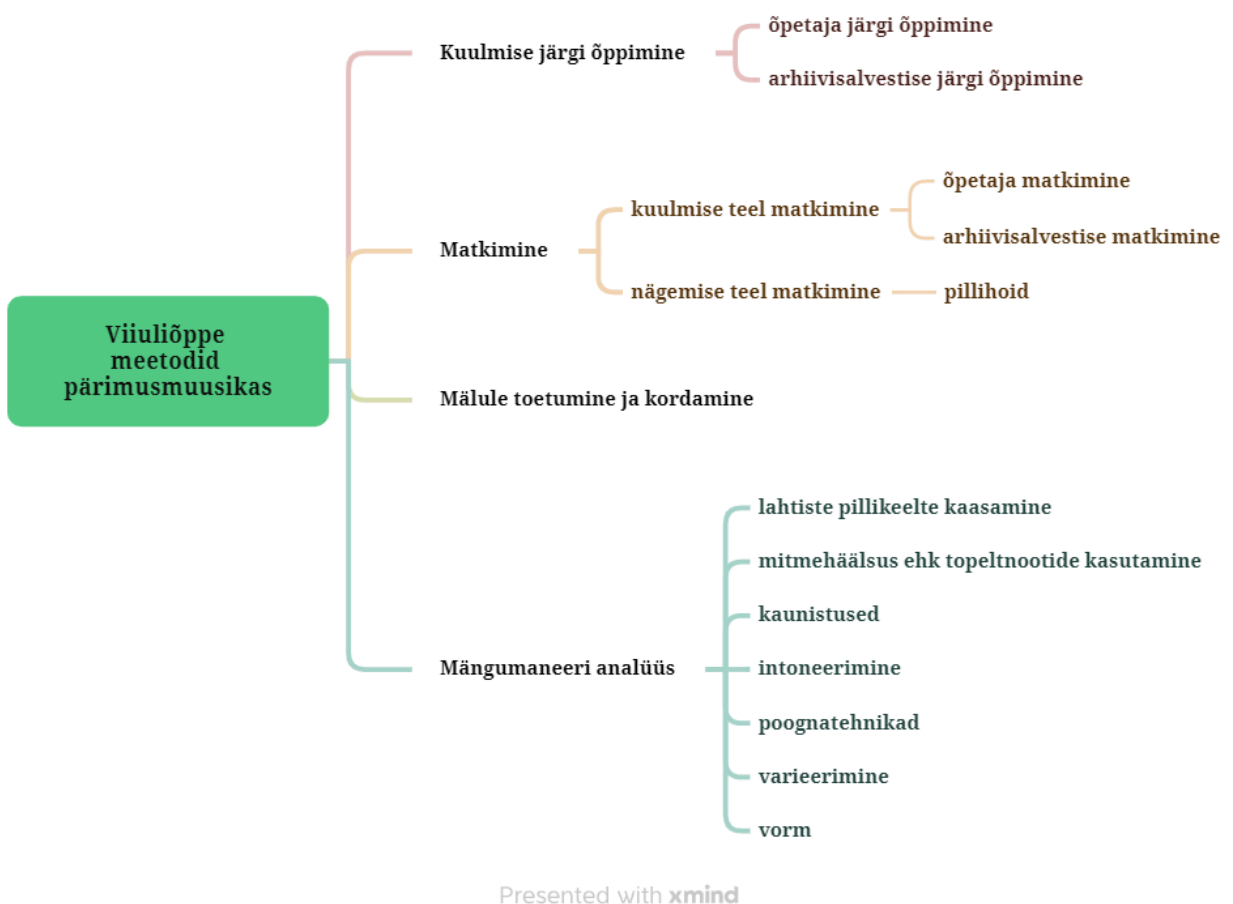
1.4 Viiuli õpetamine pärimusmuusikas

Järgnevalt tutvustan pärimusmuusika õpetamise põhimeetodeid erinevate etnomusikoloogide uurimuste ja pärimusmuusika näidisõppekava põhjal.

Rahvapärase viiulimängu õpetamisest on kirjutanud Krista Sildoja kogumikus “Lustlik mängumees” (2018). See on esimene eestikeelne väljaanne, mis kirjeldab rahvapärase viiulimängu õpetust. Kogumik on mõeldud õppematerjaliks täiskasvanud iseõppijale ning hõlmab endas kõiki olulisi rahvapärase viiulimängu õpetuse etappe. Õppematerjal võimaldab rahvapärast viiulimängu omandada ja rakendada ka muusikakoolides, kasutades selleks professionaalsete muusikaõpetajate abi. “Lustlik mängumees” on olnud ka minu õpetajatöös abiks, et mõtestada lahti kindlad etapid ning eesmärgid, mida soovin edasi anda. Sildoja kirjeldab rahvapärast viiulimängu väga mitmetahulisena, kus igal mängijal ja piirkonnal on äratuntav käekiri. (Sildoja 2018: 15).

Sildoja peab oluliseks eeskujudelt õppimist ja matkimise teel muusika omandamist, kus isikupärane mängumaneer kujuneb välja esialgu eeskujusid matkides ning seejärel ise luues. (Sildoja 2018: 16). Seega võiks pärimusmuusika õpetamisel rõhuasetus olla eeskju matkimisel, kelle mängumaneeri õppides omandatakse kindlad tehnikad.

Järgnevas joonises (vt joonis 1) annan ülevaate meetoditest, mis on eraldi välja toodud, kuid moodustavad ühtse terviku. Neid võib rakendada eraldi, kuid tihti praktikas kasutatakse paralleelselt, näiteks kuulamist ja matkimist jne.

Joonis 1. *Viuliõppe meetodid pärimusmuusikas.*

- **Kuulmise järgi õppimine.**

Kuulamist pean muusika õppimise kõige olulisemaks osaks. Kuulamine ja kuulmise järgi mängimine aitavad muusikat tervikuna mõista ja tõlgendada, arendab kuulmismälu, aitab sügavalt muusikat tajuda ja tunnetada, arendab kuulmistaju ning mõjutab ka loomingulist eneseväljendusoskust. Mantle Hood ütleb, et varajases õppimise faasis on

traditsioonilised jäljendamise ja mälu abil õppimise meetodid nii aja kui ka meeldejätmises palju efektiivsemad kui noodist õppimisel. Õppeprotsessis on oluline pöörata tähelepanu kuulamisele. (Hood 1960: 56).

Kuulmise teel pärimusmuusika pala õppimine on üks esimesi etappe, et pala paremini mõista ning eristada mängumaneeri tunnuseid. Kuulmise järgi saab õppida pala meloodiat, rütmikat, harmooniat, poogendusi, kaunistusi, intonatsiooni, varieerimist. Võimalusi kuulmise teel õppimiseks on mitmeid: õppida õpetaja järgi, arhiivisalvestise järgi.

Siinkohal toon näitena meetodi, mida kasutatakse Rootsis, kus õpilane kuulab õpitavat uut pala vähemalt seitse korda, enne, kui ta seda ise kaheksandal korral kaasa hakkab mängima. Selle meetodi abil saab õpilane mõista õpitavat pala laiahaardelisemalt. (Luoma 2022: 25-26).

- **Matkimine.**

Matkimise kaudu saab õppija jäljendada kuuldot ja nähtut, õppides tajuma erinevaid mängumaneeri elemente ja mänguvõtteid. Matkimisel põhinev meetod teravdab kuulmistaju, arendab laadilist mälu ja hakkab vabastama klassikaliselt koolitatud muusikut tema sõltuvusest noodist. Algusest peale peab õpilane õppima usaldama ainult enda kõrvu. (Hood 1960: 55-59).

Viiulitundides toimub matkimine nii kuulmise kui ka nägemise teel, mida õpilane teeb osaliselt ka alateadlikult. Pillimängu tehnilist poolt, poogendusi ja pillimängu asendit saab matkida õpetaja mängu vaadeldes ja jälgides. Viiuli mängimisel saab matkida mängumaneeri, meloodiat, rütmikat, tunnetust ja tantsulisust. Eriliselt aitab rahvapärase tunnetuse saavutamisel ka arhiivisalvestisega kaasa mängimine, eesmärgiga kõlada sarnaselt külapillimehe mängule.

Oma töös õpetajana olen matkimise protsessi jaotanud etappidesse. Alguses mängin õpilasele ette kogu pala, sealt jaotan pala lõikudeks ning ning hakkam meloodiat õpetama lõikude kaupa. Vastavalt olukorrale kohandan tempot ja lõikude pikkusi kuniks meloodia on omandatud. Kogu aja vältel toimub kordamine ning meloodia õppimisel lisan õpiprotsessi vastavalt tasemele ka mängumaneeri elemente.

- **Mälule toetumine ja kordamine.**

Pärimusmuusika viiuli tundides toetub õppimine suures osas mälule ja kordamisele. Soome viiuldaja ja pedagoog Sirpa Luoma on lõputöös (2022) kirjutanud, et muusika esitamine visuaalse mälu järgi on palju mitmeetapilisem protsess ja ajule rohkem kurnav kui kuulmise järgi õpitud muusikapala esitamine. Luoma uurimus püüdis leida seoseid kõrva, aju ja visuaalse mäluga õppimise vahel ning tulemusena on välja toodud mitu erinevat kuulmise

järgi õpetamise meetodit. (Luoma 2022). Seega kuulmise järgi õppimisel on kordamisel, mis toetub vaid mälule, väga oluline roll.

- **Mängumaneeri analüüs.**

Muusikat analüüsides avaneb võimalus mõista muusikapala erinevaid osi, mis annab muusikule võimaluse materjali põhjalikuks läbitöötamiseks ning mõtestamiseks ja aitab seeläbi kaasa pillimehe arengule. Analüüs võimaldab mõista muusikapala vormi, meloodiat, harmooniat, tunnetust, mängumaneeri, rütmi, mängumaneeri analüüsist võimalike järelduste tegemise kaudu ka ajalugu ja tausta jne. Muusika analüüs viiuliõppe meetodina on suurepärane vahend, et õpilane mõistaks, **kuidas** on mingit tegevust tehtud ja kuidas ta saaks ka ise sarnase kõlani jõuda. Viiulitundides saab muusikat analüüsida mitmel viisil: arhiivisalvestuse kuuldeline analüüs, kuuldu ja nähtu suuline analüüs, õpilase enda mängu analüüs, noodistamine, noodistuse analüüs, olemasolevale noodistusele mängumaneeri tunnuste lisamine.

Muusika analüüs on oluline osa pärimusmuusika viiuli õpetamisel. Iga tund võiks hõlmata ülesandeid, mis julgustavad õpilast kuuldut või nähtut mõtestama ning selgitama. Üheks väljakutseks on piiratud eestikeelse terminoloogia olemasolu pärimusmuusika kirjeldamisel. Näiteks on viiuli terminoloogias poognatehnikatele mitmeid nimetusi teistes keeltes (itaalia, prantsuse jt), mida kasutatakse ka klassikalise viiuli õpetamisel (näitena *staccato*, *marcato* jt). Viiulitundides peab pidevalt leiutama uusi viise, kuidas tegevusi selgitada ja õpilasele arusaadavaks muuta. Koostöös õpilastega oleme leidnud mitmeid lahendusi viiulimängu kirjeldamiseks. Toon näitena mõned poognatehnikaid iseloomustavad terminid: liimitud poogen (siis kui poogen peaks olema ühtlase liikumisega, ilma keelega kontakti kaotamata), kiikuv poogen (kus edasi-tagasi liikuv poognakäsi liigub nagu kiik ning heli ja toon on kerge ja nobe). Neid näiteid on mitmeid ning vajalik ja oluline oleks vastav terminoloogia tulevikus dokumenteerida.

2. KOOLITUS “VIIULIÕPPE MEETODID PÄRIMUSMUUSIKAS”

Käesolevas peatükis tutvustan täienduskoolituse väljatöötamise protsessi, annan ülevaate teemadest ja analüüsin koolituse sisulist kulgu vaatluspäevikute põhjal. Koolituse protsessis oli minul mitu rolli: olin õppekava juht ehk sisulise osa eestvedaja ning samal ajal nii osaleja kui ka vaatleja.

2.1 Koolituse väljatöötamise protsess

EPMK haridusvaldkonna juhi Margit Kuhiga arutades ning koolituse sisulist osa koostades ja ideid jagades, jagasime koolituse neljaks osaks. Vaja oli leida neli õpetajat ning valida teemad vastavalt nende õpetajate kogemustele. Oluliseks pidasime, et valitud teemad ning õpetajad oleksid eriilmelised ning pakuksid huvi ka klassikalise viiuliõpetuse taustaga õpetajatele.

Esimese etapina koostas nimekirja teemadest, mida minu seniste kogemuste ja teadmiste põhjal peaks koolitusel kindlasti käsitlema. Lähtusin küsimustest, mis mul olid tekkinud seoses pärimusmuusika õpetamisega viiulitundides.

Koolitusele kutsusin õpetama oma suurimad viiulipedagoogika eeskujud: Krista Sildoja, Kristi Alase ja Mia Marine. Nende kogemused ning teadmised on olnud mulle inspiratsiooniks ning olin kindel, et nende juhendamisel saavad koolitusel osalejad väärtuslikke teadmisi ning praktilisi oskusi. Koolituse ühe osana soovisin läbida ka pillihoiu ja lavanärvi teemasid ning seda teemat õpetas ja tutvustas Alexanderi tehnika õpetaja Hanna-Liis Lao.

Õpetajate valikule järgnes suhtlus kõikide õpetajatega ning ajakava ja õppekava väljatöötamine. Selles etapis tegime tihedat koostööd EPMK koolituste koordinaatori Lee Saarseniga (eelmise nimega Lang). Kui õpetajad ja teemad said kinnitatud, fikseerisime koolituse nelja kohtumise kuupäevad ning koostasime koolituse õppekava (vt lisa 1.). Koolituse ajakava oli järgnev (vt tabel 1):

kuupäev	õpetaja	koolituse teemad
25.-26. veebruar 2023	Kristi Alas	Algõpe, ansamblimäng, arranžeerimine.
29.-30. aprill 2023	Hanna-Liis Lao	Alexanderi tehnika, pillihoid, esinemisärevus.
5.-6. oktoober 2023	Mia Marine	Rootsi pärimusmuusika, ansamblimäng, arranžeerimine.
4.-5. november 2023	Krista Sildoja	Rahvapärane viiulimäng, traditsioonid, ansamblimäng.

Tabel 1. Täienduskoolituse ajakava.

Täienduskoolituse nimeks sai “Viuliõppe meetodid pärimusmuusikas”. Koolituse maht oli 40 akadeemilist tundi kontaktõpet ning 38 tundi iseseisvat tööd, mis jagunesid nelja kohtumise peale. Iga koolituse osa kestis 10 akadeemilist tundi. Koolituse reklaamiks kasutati EPMK poolt tehtud kujundust (vt lisa 2.).

Koolituse läbisid kuus osalejat, aegajalt liitusid mõnes osas ka vabakuulajad. Osalejad töötavad muusikakooli õpetajatena ja neid tõi koolitusele huvi kasutada oma töös pärimusmuusikat. Osad neist, kes juba kasutavad oma õpetajatöös pärimusmuusikat, tulid oma teadmisi süvendama kuid oli ka neid kes alles alustasid tutvumist pärimusmuusika õpetamisega. Ainult üks osaleja ei tööta õpetajana, vaid on alles täiskasvanuna avastanud huvi pärimusmuusika viuli vastu.

2.2 Koolituse teemade ja sisu analüüs vaatluspäevikute põhjal

Teemade valik tulenes soovist käsitleda viuli õpetamise erinevaid aspekte, sidudes neid samal ajal pärimusmuusikaga. Iga õpetaja rakendab oma meetodeid ning koolituse eri osades saime osalejatega võrrelda ja kõrvutada erinevaid lähenemisi. Algõppe viuliõpet tutvustas Kristi Alas Suzuki meetodi abil ning eesti rahvapärase viuli traditsioone Krista Sildoja. Rootsi pärimusmuusika viuli õpetamise erinevaid aspekte esitles Mia Marine. Alexanderi tehnika kaudu pillihoidu ja esinemisnärviteemasid käsitles Hanna-Liis Lao.

Koolituse kogemust kirjeldan ja analüüsin vaatluspäevikute põhjal, mida pidasin kogu koolituse vältel, märkides üles olulisemad tähelepanekud, harjutused ja tekkinud ideed. Vaatluspäevikuid dokumenteerisin kahel viisil: esimese kahe koolituse osa ajal kasutasin arvutit ja kirjutasin *Google Docsi* ning kahe viimase osa ajal kirjutasin käsitsi vihikusse. Koolituse jooksul kasutasin võimalust ka filmida ja pildistada. Kogutud materjalid, pildid, videod ja minu vaatluspäevikud panin ühte *Drive'i* kausta, mis oli kõikidele koolitusel osalejatele kättesaadav.

2.2.1 Koolituse esimene osa õpetaja Kristi Alasega

Koolituse esimese osa põhiteemad olid: algõpe, ansamblimäng ja arranžeerimine. Kahe koolituspäeva vältel kõrvutas ja võrdles Kristi Suzuki ja pärimusmuusika õpetamise meetodeid. Koolituse päevade jooksul joonistas ta tahvlile tabeli, kuhu tõi välja paralleelselt Suzuki ja pärimusmuusika õppemeetodeid. Suzuki ja pärimusmuusika õppemeetodite puhul pidas ta oluliseks järgnevaid elemente: kuulamine ja kuulmise järgi õppimine, jälgimine, matkimine, kordamine, loomulik keskkond, lapse huvi (lugude valik, koosmäng, jõukohane

repertuaar, eduelamus, ühised ettevõtmised jne), lapsevanema huvi, õpetaja huvi. Kristi tutvustas pärimusmuusika teemasid, tuues näiteid Suzuki meetodist ning olles avatud ideele, et erinevaid õppemeetodeid saab omavahel kombineerida, rikastades sel moel õppimiskogemust.

Kristi tutvustas Suzuki metoodika ajalugu ja eesmärgi ning tõi esile, et nii pärimusmuusika õpetamise kui ka Suzuki metoodika õpetamise eesmärk on sama - soov, et lapsed mängiksid pilli ja naudiksid pillimängu. “Kellestki ei pea tulema professionaal, aga võib tulla hea inimene”, rõhutas Kristi Alas. (Alas, täienduskoolitus “Viiuliõppe meetodid pärimusmuusikas” 25. veebruar 2023). Seega peaks pilliõppe lähenemine olema individuaalne, võttes arvesse igat õpilast vastavalt tema arengule. Kahjuks sunnib koolisüsteem õpetajaid viima üheaegselt õpilasi kindlale tasemele, mis võib põhjustada stressi. Omades pikaajast kogemust, jagab Kristi koolitusel osalejatele erinevaid meetodeid, mängu ning mänguvõtteid, mida saab kasutada viiuli tundides. Kahe päeva jooksul sai enim tähelepanu algõppe teema ning sellega seotud mängulised võtted, nipid ja trikid, mida praktiliselt ka läbi tehti. Koolitusel osalejate vahel tekkisid arutelud ning avatud õhkkond soodustas viiuli õpetamisega seotud murede ning rõõmude jagamist. Läbitud teemade juures toon vaatluspäeviku põhjal järgmised olulisemad mõtted ning ideed, mida saab tulevikus õpetajatöös rakendada.

Olulisemad mõtted:

- andetuid inimesi ei ole olemas;
- ka õpetajad väsivad repertuaarist ära;
- tunnis vähem juttu ja rohkem pillimängu;
- iga esinemine võiks olla õnnestunud esinemine. Selleks peavad pingutama kõik, ka vanemad;
- kuidas hoida motivatsiooni;
- oluline on positiivne õhkkond tundides.

Õpetamise meetodid, tegevused ning ideed tulevikus rakendamiseks:

- ruumi vahetus ja esinemiskoha muutus aitab kohanemist harjutada. Ka õpetaja võib õpilaste vigadega harjuda ning ruumi vahetus aitab tähelepanelikum olla;
- tagasiside andmine - märka, mis on hästi ja kirjuta üles. Väikese lapse puhul ütle üks mõte korraga. Ka õpilased saavad üksteisele tagasisidet anda;

- soolo nurk igas tunnis, kus õpilane saab igas tunnis võimaluse üksi esineda. Aitab esinemist harjutada ning esinemise tunde harjuda;
- õpetada meetodeid, kuidas harjutada ja kuidas õppida kodus;
- oluline, et õpilane teab, mis nooti ta mängib;
- muusikateooria sidumine pillimänguga on juba algõppes oluline;
- laulmise sidumine pillimänguga.

Suzuki metoodika on kindlate tasemete kaupa ülesehitatud õpetussüsteem, kus iga taseme oskuste saavutamisel saab liikuda järgmisele tasemele. Suzuki metoodikast saab eeskuju võtta ka pärimusmuusika õpetamisel. Viiuliõpetaja Riina Linde uuris diplomitöös “Suzuki meetodi sobivus rahvamuusika õpetamisel” (2005) mõlemaid meetodeid ning tõi välja samu mõtteid ning tähelepanekuid, mida Kristi Alas koolitusel tutvustas. Linde soovib ka pärimusmuusika meetodi õpetajatele sarnaseid täienduskoolitusi, nagu neid korraldatakse Suzuki meetodi õpetajatele. Eesmärgiks on luua pärimusmuusika viiuliõpetajatele ühised meetodid, ühine repertuaar ning võimalus praktiliselt läbi viia loo õpetamise etapid ja kuidas neid meetodeid kasutades õpetada rahvapärast mängumaneeri. (Linde 2005: 34).

Kristi Alase õpetusest sain kinnitust oma senistele teadmistele ning palju uusi mõtteid ja ideid tulevikuks, mida kasutada oma töös viiuliõpetajana. Pean väga oluliseks viiuli algõppes veelgi rohkem pärimusmuusika kasutamist.

2.2.2 Koolituse teine osa õpetaja Hanna-Liis Lao ja Kelly Veinbergiga

Koolituse teine osa jagunes kaheks. Esimesel päeval toimus Hanna-Liis Lao juhendatud osa, mis kestis 8 akadeemilist tundi ning teisel päeval toimus veebikohtumine, kus ma tutvustasin rahvapärase viiulimängu ajalugu, stiilivõtteid, repertuaari ja veebiväljaandeid.

Hanna-Liis Lao õpetuspäeva põhiteemad olid: sissejuhatus Alexanderi tehnikasse, pillihoiu ergonoomika ja esinemisärevus. Koolituse jooksul tutvusime Alexanderi tehnika ajaloo, põhimõtete ja harjutustega. Hanna-Liis tutvustas oma tee leidmist Alexanderi tehnika juurde ning jagas kogemust muusikuna. Kõikide teemade puhul leidis Hanna-Liis võimalusi siduda arutelu viiulimänguga. Arutlesime pillimängu ergonoomika ning vigastuste ennetamise ja sundasendiga toimetulemise teemadel ning koolituspäeva teine pool oli pühendatud esinemisnärvi toimetulemisele. Ühise arutelu ning vaatluspäevikute põhjal saan välja tuua olulisemad mõtted:

- pingutus ja puhkus peaksid olema tasakaalus;

- Alexanderi tehnika on konstruktiivne ümberõpe, mis aitab märgata, mõista ja muuta vaimset, emotsionaalset ja füüsilist heaolu ja sooritusvõimet pärssivaid keha enesekasutuse harjumusi. Uurib närvisüsteemi ja luu - ja lihaskonna toimimist;
- Alexanderi tehnikal on kuus kasutegurit muusikule:
 1. *ökonoomne ja ergonoomiline pillimängu asend ja tehnika;*
 2. *parem tasakaal, koordineatsioon ja liigutuste täpsus;*
 3. *sooritusvõime paranemine;*
 4. *enesekindel esitus laval ja parem toimetulek esinemisärevusega;*
 5. *tulemuslik, efektiivne hingamine;*
 6. *autoriteetne ja autentne hääl.*
- muusik on nagu sportlane ja muusik teeb ka sooja;
- lisaks sellele, et me töötame oma mõttemaailmaga, peame me töötama oma kehaga;
- inimesel on enesekasutuse harjumused, mis toetavad või takistavad tema heaolu, sooritusvõimet, potentsiaali avaldumist;
- enesemeisterlikkus algab enda tundma õppimisest, sest muuta ja arendada saab ainult seda osa iseendast, mida oled märganud ja millele oled “näpu peale pannud”;
- õpetajana võtame tihti teiste emotsioone, valusid ja pingeid üle;
- kui põlved on lukus siis hingamine muutub pinnapealsemaks.

Meetodid, tegevused ja ideed tulevikus rakendamiseks:

- mõelda endast kui tervikust;
- enda märkamine ja pausi võtmine tunnis;
- muutus juhtub siis kui me lubame sellele juhtuda;
- sissepoole suunatud lahkus ja iseenda vastu hea olemine - loob pehmust ka pillimängus;
- kogu keha mängib viiulit;
- viiulit mängides liigub raskus läbi jalataldade;
- esinemisnärv vastu: igas tunnis luua olukord, kus tekib esinemissituatsioon.

Alexanderi tehnika peaks olema iga pilliõpetaja õpingute osa, sest see annab teadmisi ja oskusi jälgida, kuidas õpilastele keha- ja pillihoidu loomulikumalt õpetada.

Pärimusmuusikud tegelevad õige ja vaba pilliasendi leidmisega, seetõttu ka neil oleks palju abi Alexanderi tehnika teadmistest. Rahvapärased külaviuldajad õppisid matkimise teel, hoides pilli käes nii nagu neile mugavaim oli. Kuna pidustustel oli vaja pikalt pilli mängida, siis pidi mänguasend olema mugav ja ei tohtinud viiuldajat liialt väsitada. Lisaks

hakkasid külapillimehed matkima ka klassikalisi viiuldajaid ning õpetajaid, keda nad kuulsid või nägid mängimas. Ehk ka külapillimehed soovisid, et nende pillimängu asend oleks ergonomiline.

Teadusuuringute põhjal on leitud, et viiuldajatel võib esineda ülekoormuspingeid seljas, õlgades, kaela piirkonnas, randmetes ja sõrmedes. Ning uuringud on ka näidanud, et muusikutest esineb kõige enam valusümptomitega ülekoormusvigastusi just viiuldajatel. (Männik 2023: 114). Kuna tegemist on siiski sundasendiga, kus käed on tõstetud, kogevad paljud viiuldajaid viiulimängust tingitud pingeid. Alexanderi tehnika saab olla üks abivahend nende pingetega toime tulemisel.

Koolituse päev oli intensiivne ning arendav. Pikalt tegelesime pillimängu asendiga ning õppisime nippe, kuidas esinemisnärviga toime tulla. Samuti jagasime üksteisele enda kogemusi ning otsisime lahendusi, kuidas suunata ka õpilasi esinemisnärviga toime tulemisel. Koolituspäev lõppes puhkeasendiga, kus lamasime kõik maas joogamattidel. Selline lõpetusviis andis võimaluse kogu koolituse päeva kokku võtta ja olulisemaid mõtteid kinnistada.

Koolituse teisel päeval juhendasin mina ja põhiteemadeks olid: rahvapärane viiulimäng, repertuaar, traditsioonilised mänguvõtted, pärimusmuusika viiul tänapäeval, pärimusviiuli õppimismeetodid, uurimused ja väljaanded. Tutvustasin rahvapärase viiulimängu ajalugu, viiuli repertuaari ning näidetena kuulasime ka erinevaid arhiivisalvestisi. Puudutasime pillide ehituse ning pillimängu asendi teemasid. Andsin ülevaate tänapäevastest õppimisvõimalustest ja jagasin osalejatega nimekirja väljaannetest, mis suuremal või väiksemal määral kajastavad pärimusmuusika viiulimängu teemasid. Esitluse lõpus kuulasime erinevaid tänapäeva pärimusmuusikutest viiuldajaid. Minu jaoks oli uudne kogemus jagada õpetust läbi veebi.

2.2.3 Koolituse kolmas osa õpetaja Mia Marinega

Koolituse kolmanda osa põhiteemad olid: rootsi pärimusmuusika, ansamblimäng, arranžeerimine. Mia alustas kohe praktilise ülesandega, õpetades osalejatele ühe rootsi traditsioonilise viiulipala. Mia tutvustas oma õpetamise meetodeid ning läbi tema suunavate küsimuste tekkis ühine arutelu oluliste teemade üle nagu: õpilaste motiveerimine, neile tagasiside andmine, õpetaja roll ning kuidas õpilasi õpetada efektiivselt harjutama. Rääkisime *groove* 'ist (muusika liikumine), improviseerimisest ja arranžeerimisest. Koolituse kolmas osa möödus väga inspireerivalt, sest Mia Marine tutvustas kaasahaaravalt oma viiuli õpetamise teekonda. Mõlemad koolituse päevad toimusid inglise keeles.

Olulisemad mõtted, mis jäid koolituse kolmandast osast kõlama:

- ei ole halba tooni kvaliteeti, vaid erinevad viisid, kuidas oma tooni kontrollida;
- poogendused toetavad fraase;
- põhiväärtused tunnis, mida õpilane võiks saavutada ja kogeda:
 1. kuulamine ja analüüs;
 2. positiivne tagasiside;
 3. koosmäng;
 4. “*have fun*” (et oleks lõbus);
 5. kogemuse jagamine;
 6. tehniliste harjutuste loomisel kasutada juba õpitud repertuaari;
- õpetaja on suunaja, mitte eeskuju - *coach not a role model*;
- õpetajal on oluline välja selgitada, millised on õpilase enda unistused ja eesmärgid ning kuidas ta soovib kõlada;
- anna õpilasele tööriistad, mitte lahendused.

Meetodid tegevused ideed tulevikus rakendamiseks:

- tantsuks mängimisel on oluline *groove* (tunnetus, liikumine);
- selleks et leida oma kõla, tuleks matkida erinevaid mängumaneere;
- motivatsiooni hoidmine - muusika kuulamine motiveerib harjutama;
- enesehindamine pärimusmuusikuna.

Rikastavaks kogemuseks oli võrrelda rootsi ja eesti pärimusmuusika õppemeetodeid ning mängumaneeri tunnuseid. Ka rootsi pärimusmuusikat õpetades rakendatakse neid samu õppemeetodeid, mida Eestiski. Mia juhendamisel tutvusime detailsemalt rootsipäraste mängumaneeri tunnustega. Näiteks tegelesime rootsi pärimusmuusika poognatehnikatega ning nende õpetamise võimalustega. Võttes eeskuju nendest mõtetest saaks tulevikus sarnaselt ka eesti pärimusviiuli poognatehnikaid kirjeldada ja õpetada.

2.2.4 Koolituse neljas osa õpetaja Krista Sildojaga

Neljanda osa põhiteemad olid: rahvapärane viiulimäng ja ansamblimäng. Krista on hinnatud rahvapärase viiulimängu spetsialist ja eeskujuks väga paljudele pärimusmuusikutele, nii saime ka meie osa tema mõttemaailmast ja kogemusest. Krista andis ülevaate rahvapärase viiulimängu ajaloost, pärimusmuusika funktsioonist, tantsulisusest ja pärimusmuusika kogemisest. Läbi palade õppimise saime teadmisi erinevatest mängutehnikatest.

Olulisemad mõtted:

- kuidas elulisi situatsioone muusikaga täita (pill õiges funktsioonis);

- pärimusmuusiku kõige suurem oskus on igas olukorras hakkama saamine;
- pärimusmuusika on kui eluviis;
- pärimusmuusika puhul on oluline kontekst, muusik peab teadma miks midagi mängida ja oskab seda verbaalselt teistega jagada;
- õpetaja on nagu filter õpilase ja õpetatava materjali vahel, et leida õige ja efektiivne õpetamisviis vastavalt õpilase oskustele;
- õpilast motiveerib võimalus ise otsustada repertuaari valiku üle;
- modaalne ja funktsionaalharmooniline muusika;
- oluline on teada koguja ja viiulipala noodistaja tausta;
- pärimusmuusikas ei ole oluline see, et otsime ühtset kõla, vaid igaüks interpreteerib ise.

Meetodid, tegevused ja ideed tulevikus rakendamiseks:

- kuulmise järgi õppimine;
- muusikateooria sidumine pillimänguga;
- koosmäng;
- õppetöös individuaalselt läheneda ja vastavalt õpilasele õppematerjali kohandada;
- mängumaneeri analüüs ja mängumaneeri tunnuste lisamine viiulimängu.

Arutelu tekkis ka terminoloogia üle. Krista tõi välja, et on kahte sorti viiulimängu, rahvapärane ja akadeemiline, ning neid saab ka nimetada erinevalt. Ta pakkus välja kaks terminit: *viuldamine* (päribneb inglise keelsest sõnast fiddle) ja *viulimäng* (päribneb inglise keelsest sõnast violin). Rahva- ja pärimusmuusika viiulit mängides sobiks kirjeldada tegevust kui *viuldamist*. Krista juhendamisel tutvusime vanade noodistuste ja käsikirjadega, kuulasime arhiivisalvestisi, mängisime viiulivalssse ja katsetasime erinevaid poogendusi. Kui olime õppinud kuulmise järgi melodiat, tutvusime rahvapärase mängumaneeri detailidega ning hakkasime melodiat kaunistama nii lahtiste keelte kui ka topeltnootidega.

Koolituse viimasest osas sain süvendada teadmisi pärimusmuusika viiuli õpetamiseks ja juurde meetodeid, mida saan tulevikus oma õpetajatöös rakendada.

2.3 Koolitusel osalejate tagasiside

Koostasid koolituse lõppedes küsimustiku (vt lisa 3.), millele vastas kuuest osalejast viis. Vastustest tegin sisulise kokkuvõtte, millest järgnevalt annan ülevaate küsimuste järjekorras. Seon olulisemad mõtted vastustest välja toodud eredamate tsitaatidega, jättes vastajad anonüümseks.

Küsimustiku esimene küsimus: **milline on osalejate õpetamiskogemus?**

Koolitusel osalenud viiuliõpetajad omavad erinevat tööstaaži. Neist kaks on töötanud viiuli õpetamise alal 25 aastat, kahel neist on 9- ja 5- aastane kogemus. Üks koolitusel osaleja tuli iseõppimise eesmärgil ega ole töötanud viiuliõpetajana.

Teine küsimus: **too välja teadmised/oskused, mida koolitusel õppisid.**

Vastanud tõid esile teadmisi ja mõtteid igast koolituse osast, sealhulgas oskusi eesmärkide seadmiseks. *“Jäi kõlama ka mõte, et lasta õpilasel ise eesmärgid ja sihid seada.”*

Osalejad tõid välja teemasid, mis läksid neile korda. *“Ja kui põnevaks ta tegi ka selle tausta ja ajaloo. Ma pole seda kunagi rõhutanud tunnis ja isegi mitte mõelnud sellele. See osa on nüüd kindlasti mu tundides ja ettevalmistuses sees.”* Osalejad said praktilisi nippe, mis aitavad nii enda viulimängu arendada kui ka õpitud edasi anda õpetajatöös. Nad tundsid end koolituse lõppedes kindlamalt pärimusmuusika suunas liikumisel ning said ideid ansambli palade seadmiseks. *“Tema koolituselt sain kindlust igapäevaseks tööks lastega pärimuse suunas.”* Mitmed osalejad tõid välja koolitusel õpitud teadmisi pillimängu asendi ja lavanärvi teemadel ning praktilisi nippe viulimängu õpetamisel. *“Koolitus pani mõtlema, kellena ma töötan ja mis eesmärgid mul on, mis on mulle kõige olulisem õpetamise juures.”*

Kolmas küsimus: **millised teadmised/oskused said koolitusel kinnitust?**

Vastanud tõid välja, et õpetamine ja pillimäng on lõbus ja loominguine, mitte karm töö. Toodi välja seda, et pärimusmuusika on eestlase osa, millel on sügavad juured ning meil on palju õppida külapillimeestelt, kes on seda traditsiooni edasi kandnud. *“Et väga oluline on tegeleda kohe algul kõlakultuuriga - tooni, täpse intonatsiooni, õige muusikalise karakteri tabamise, rütmi ja gruuvimisega ning selleks vajalike tehniliste oskuste arendamisega, leides võimalikult ökonoomsed liigutused ja käeasendid.”*

Pärimusmuusikat õpetades saab algusest peale mängida lugusid ja mõelda harjutusi, mis on stiilse karakteri ja pulsiga. *“Sain kinnitust, et oskus poognat valitseda ning hoida oma keha pilliga koos tasakaalus võimaldab realiseerida muusikalist ettekujutust.”* Vastanud tõid välja, et väikeste lastega töötamine on pärimusmuusika abil efektiivsem, aitab teha seda võimalikult mänguliselt ja lihtsalt, aga samas eeldab õpetajalt võimekust tund hästi läbi planeerida, loomupärast kiiret mõtlemist, huumorimeelt ja nutikust. Mitmed vastused tõid välja ka Alexanderi tehnika teadmisi, mida koolitusel õpiti.

Neljas küsimus: **milliseid teemasid koolitusel ei läbitud? Mis jäi segaseks?**

Vastanud tõid välja, et keerulist ja uut informatsiooni oli palju, aga see pigem äratas huvi ja soovi nende teemade kohta rohkem teada saada. Toodi välja, et iga teemaga saab minna veelgi rohkem süvitsi, aga see vajaks mahukamat koolitust, kus selleks oleks piisavalt

aega. Koolitusel oleks võinud olla rohkem praktilist tegevust. Vastanud oleks soovinud näha, kuidas koolituse õpetajad oma õpilastega tegelevad ja töötavad. Tekkinud küsimused olid: millist meetodit algõppes kasutada ja kuidas otsustada, millises järjekorras tuleks tehnilisi oskusi arendada? Ühel vastanul tekkis küsimus, kas pärimusmuusikas on ka tasemed ja vastavad repertuaari näited, mille abil saaks õpetada. Tunti huvi tänapäevaste tehnika kasutamise võtete vastu, näiteks kuidas muusikat luua *luuperiga*.

Viies küsimus: **milline oleks sinu unistuste viiuliõpetajate koolitus? Milline oleks koolituse sisu, teemad ja kes oleksid õpetajad?**

“*See oli super koolitus. Iga kord peale koolitust vaatasin oma õpilasi uue pilguga.*”. Lisaks koolituse positiivsele tagasisidele vastati soovitude ja ideedega, mida saab kasutada tulevaste koolituste loomisel. Üks idee oli see, et koolitusel võiksid olla kaasatud ka õpetajate endi õpilased ning koolituse vältel võiksid toimuda näidistunnid mentorite kaasabil. Teemad, mida sooviti tulevastel koolitustel läbida olid mängutehniliste probleemide lahendamise võtted (näiteks kehva tooni parandamine jt). Lisaks sellele sooviti tulevikus laiemalt arutada pedagoogika eetilisi ja filosoofilisi tahke.

Koolituse sisu analüüsid kokkuvõtet koostades mõistsin tagantjärele, et suur kasutegur oleks olnud kui Krista mõned koolituse teemad oleksid olnud esimeses osas.

Kuues küsimus: **milliseid õpetamise meetodeid kasutad oma pillitundides?** Vastanud tõid välja erinevaid meetodeid: klassikaline meetod, vaba lähenemine muusikale, mängulised võtted, kuulmise järgi õppimine, laulmine, Suzuki metoodika, koosmäng, muusika analüüs, muusikateooria kasutamine. “*Mul ei ole kindlat meetodit, katsetan erinevaid võtteid.*”. Üldiselt tõid vastanud välja, et õpetavad õpilasi nende oskustest, eelistustest ja vajadustest lähtuvalt. “*Aidata tal omandada omanäoline mänguoskus.*”.

Seitsmes küsimus: **millised on kõige olulisemad väärtused, mida soovid õpilastele edasi anda?** Vastustest toon välja tsitaate igalt osalejalt:

- “Armastus pärimusmuusika vastu.”;
- “Muusika tegemine ja pillimäng on nauding. Magustoit”;
- “Selge ja veenev väljendusoskus ja esinemisjulge - kindel rütmika, täpne intonatsioon, põnev, mitmekülgne toon, loo jutustamine, suhtlus publikuga.”;
- “Kohusetunne, järjepidevus harjutamisel, julguse treenimine, esinemisjulge, kõrva kuulmise järgi mängimine.”;
- “Armastus ja austus muusika, pillimängu ja ümbritseva vastu. Teadmine, et kõik oskused on õpitavad.”.

Kaheksas küsimus: **kuidas kasutad pärimusmuusikat oma edasises õppetöös?**

Vastanud töid välja, et soovivad kasutada pärimusmuusikat nii ansambli tundides kui ka eriala tundides. Segada pärimusmuusikat teiste stiilidega ning edastada seda rõõmu ja vabadust, mida pärimusmuusika annab ka klassikalisse muusikasse. Üks vastanu tõi välja ka, et soovib improvisatsiooni siduda iga tunniga. Õpetajad soovivad pakkuda õpilastele mitmekesist ja arendavat pärimusmuusika repertuaari ja anda võimaluse kõigile õpilastele pärimusmuusikaga tutvuda.

Kokkuvõttes sai koolitus konstruktiivset tagasisidet ning küsimustiku vastustest saab uusi ideid, kuidas tulevikus viiuliõpetajatele suunatud täiendusõpet veelgi põhjalikumalt koostada. Küsimustikus vastanud töid esile kitsaskohti ja küsimusi, mis tekkisid ning jagasid ka oma kogemust viiuliõpetajana.

2.4 Koolituse kokkuvõte

Täienduskoolitusel olid läbivateks temadeks pärimusmuusika õpetamise meetodid ja neid toetavad tegevused. Oma vaatluspäevikute, ühiste arutelude ning osalejate tagasiside põhjal saan järeldada, millised on pärimusmuusika õpetamise põhimeetodid. Siinkohal ma loetlen need veelkord ette.

Meetodid:

- kuulmise järgi õppimine;
- matkimine;
- kordamine;
- mängumaneeri analüüs.

Sain kinnitust, ideid ja kogemusi nii õpetajate õpetustest kui ka juurde tegevusi, mis haakuvad erinevate meetodite rakendamisel. Nendeks tegevusteks olid:

- koosmäng;
- mänguliste võtete kasutamine;
- esinemise harjutamine;
- harjutamise õpetamine;
- tagasiside andmine;
- muusikateooria pillimänguga sidumine;
- laulmise sidumine pillimänguga;
- pilliasendiga töötamine;
- esinemisnärviga toimetulemine;
- võimlemine ja soojendus viiulitunnis;

- improviseerimine;
- tantsuks mängimine;
- motivatsiooni hoidmine.

Põhjalikumalt selgitan viiuliõpetuse seisukohalt olulisi pärimusmuusika õpetamist toetavaid tegevusi:

- **laulmine**

Palade õpetamise protsessis võib juhtuda, et õpilane ei mõista meloodilist liikumist ning siin on laulmine suureks abiks. Laulmist saab kasutada erinevates õppeetappides ja oma õpetajatöös rakendan meetodit, kus uue muusikapala õppimise esimeses etapis õpime meloodiat oma häälega. Seejärel on viiuliga meloodia mängimine juba lihtsam ning kiirem. Laulmine on hea tööriist ka fraseerimise õpetamisel. Palade iseloomustamisel kasutame sageli mõistet “laulev” ja kui õpilane laulab teatud meloodialõigu läbi, saab seda sama “laulvust” lisada ka viiulimängu. Viiuliõpilase üheks oluliseks eesmärgiks oleks mõelda, et tema viiulimäng imiteerib hääle liikumist. Need detailid, mis kõlavad häälega, saavad olla ka viiulimängus. Samuti aitab ja õpetab laulmine algajal viiuliõppijal ka puhtamalt intoneerida. Kui õpilane leiab häälega helikõrguse üles, siis on lihtsam seda ka viiulil leida.

Viiuli algõppes saab kasutada lihtsamaid rahvalaulu meloodiaid, neid ka viiulil mängides. Selle tulemusena saab selgeks nii rahvalaul kui ka areneb oskus õpitud laulu viiulil mängida. Omamoodi kasulik, kuid samas väljakutseid esitavaks oskuseks on laulmine samaaegselt viiuli mängimisega. Kokkuvõttes on laulmine oluline tegevus, mis aitab viiuliõppes muusikat mõista ning tutvuda ka pärimusmuusika erinevate tahkudega.

- **tantsimine (tantsuks mängimisel)**

Rahvapärase viiuli roll oli peamiselt seotud tantsuga ning ka repertuaar, mida me tänapäeval õpime, on tihedalt seotud tantsimisega. Pärimusmuusika viiuli repertuaar koosneb labajalavalssidest, polkadest, reilendritest, valssidest, polkamasurkadest jpt. Selleks, et õpilane mõistaks, kuidas pillilugu mängida, on oluline teada ka selle pala tantsulist olemust. Kui eesmärgiks on mängida tantsuliselt, siis võiks õpilasel olla teadmine, kuidas käesolevat tantsu tantsida. Võimalusi tantsimist viiulitundidesse siduda on mitmeid: tantsusammude õppimine; tantsutüübi tuvastamine kuulmise järgi; viiulimänguga samaaegselt tantsimine; viiulimäng koos tantsijatega (tantsijate vaatlemine); arhiivisalvestuse järgi tantsimine jpt.

Olen rakendanud meetodit, mis aitab tuua tantsulisust viiulimängu. Esmalt palun õpilasel tantsida ja liikuda klassiruumis tantsu põhisammuga. Kui tantsusamm on kehas ning tunnetus on olemas, palun õpilasel jääda tantsima ühe koha peale, ilma et ta ruumis ringi liiguks. Sellel hetkel palun kätte võtta viiul ja poogen. Seejärel hakkame valmistuma

viulimänguks, eemaldades järk-järgult tantsimise kihte, säilitades samal ajal tantsu tunnet kehas. Järgmisena palun õpilasel jääda tantsima vaid esimest sammu. Sealt edasi saab mängida viiulipala ja eemaldada ka viimane tantsuline samm. Lõpuks mängime viiulipala, püüdes säilitada tantsulisuse sisemist tunnetust. Olen märganud, et see meetod aitab viulimängus kohe kuulda tantsulist liikumist. Lisaks pööran tähelepanu ka poognakäe liikumisele, mis peaks järgima tantsu rütmi.

Tantsulise mänguoskuse saavutamiseks on väga oluline praktiseerimine, näiteks osaledes pärimusmuusika tantsusündmustel saab kogemusi nii tantsimiseks kui ka tantsuks mängimiseks.

- **koosmusitseerimine**

Koosmusitseerimine ehk koos muusika mängimine teiste muusikutega arendab mitmeid oskuseid: see õpetab tegema koostööd, võtma vastutust, arendab kuulamisoskust ja suhtlemisoskust, annab võimaluse matkida kaasmuusikuid, neid motiveerida ning ise inspireeruda. Ühise eesmärgi nimel harjutamine tugevdab grupi vaimsust ning koosmusitseerimisel tekib pillimängu rõõm.

- **pärimuskultuuri tundmine**

Pean oluliseks, et õpilased oleksid teadlikud, milline on õpitud pilliloo taust ja ajalugu, kes oli see pillimees ja milline oli tema lugu ning miks ta seda pala just nii oli mänginud. Üleskirjutused külaviiuldajate kohta ning ka piirkonna ajalugu, traditsioonid, kumbed ning tolaeagne eluolu annavad vastuseid küsimustele miks pillimees on just nii mänginud.

Täieliku pildi meie traditsioonidest annavad erinevad infoallikad koos ja sinna alla kuuluvad nii helisalvestatud materjalid, noodistatud materjalid, kogujate mälestused ja üleskirjutised, avaldatud noodimaterjalid, viiulimuusika uurimused, perepärimus jne. (Sildoja, viiuliõpetajate täienduskoolitus “Viiuliõppe meetodid pärimusmuusikas” 04. november 2023). Kui noor on pärimuskultuuriga tutvunud ning teadlik oma kodukoha ajaloost, näitab see üles austust ning lugupidamist oma rahva suhtes.

- **loovuse arendamine**

Pärimusmuusikale omane varieeruvus pakub võimaluse õpilase loovust arendada. Seda toetavad mitmed tegevused, näiteks improviseerimine, seadete loomine, pärimusmaterjali põhjal uute palade loomine, varieerimine, teiste häälte ning saatepartiide loomine.

KOKKUVÕTE

Magistriprojekti eesmärk oli uurida viiuliõppe meetodeid pärimusmuusikas ning tutvustada viiuliõpetajate täienduskoolituse “Viiuliõppe meetodid pärimusmuusikas” läbiviimise protsessi ja sisu.

Töö jagunes kaheks osaks. Esimeses peatükis keskendusin viiuli õpetamisele pärimusmuusikas. Tutvustasin rahvapärase viiulimängu ajalugu ja õpetamist Eestis. Andsin ülevaate rahvapärase viiuli mängumaneerist ning tutvustasin nelja pärimusmuusika õpetamise meetodit, mida saab kasutada viiuli õpetamisel. Esimese peatüki allikateks olid pärimusmuusika uurimused, väljaanded ning pärimusmuusika näidisõppekava.

Töö teises osas keskendusin täienduskoolituse sisule. Tõin välja koolituse väljatöötamise protsessi ning andsin ülevaate koolituse osadest oma vaatluspäevikute põhjal. Koolituse lõpul koostas osalejatele tagasiside küsimustiku, mille vastused annavad koolituse sisu analüüsile lisaväärtust. Koolituse käigus koostatud vaatluspäevikute, ühiste arutelude ja osalejate tagasiside põhjal tutvustasin ka tegevusi, mis on abiks pärimusmuusika õppimisel viiuli tundides.

Leian, et pärimusmuusika õpetamine viiuli tundides on väga arendav ning lisaks olulistele teadmistele annab viiuldajale juurde loomingulisi oskusi. Rahvapärased viiulipalad on erilised ning minu jaoks on oluline neid oskusi ning mängumaneeri tunnuseid säilitada ning edasi kanda. Loodan, et see magistriprojekt on abiks viiuliõpetajatele, kes soovivad tutvuda pärimusmuusika õpetamise meetodite ning rahvapärase viiulimängu traditsioonidega.

Edasi saab uurida pärimusmuusika viiuli õpetamise meetoditest lähtuvaid kindlaid tegevusi ja etappe, uurida sügavamalt pärimusmuusika õpetamise meetodeid ja mängutehnika erinevaid tahke ning korraldada viiuliõpetajatele suunatud pärimusmuusika temalisi täienduskoolitusi.

KASUTATUD ALLIKAD

- Hood, M. (1960). The Challenge of „Bi-Musicality“. *Ethnomusicology*, 4(2), 55–59.
<https://doi.org/10.2307/924263>.
- Kihnu Pärimuskool. (s.a.). *Kihnu kultuuriruum*.
<https://www.kultuuriruum.ee/kihnu-parimuskool/>.
- Liimets, A. (1988). *Viulipalade muusikaline vorm eesti rahvatraditsioonis*. Valgus Kirjastus.
- Linde, R. (2005). *Suzuki meetodi sobivus rahvamuusika õpetamisel*. [Diplomitöö, Viljandi Kultuuriakadeemia].
- Luoma, S. (2022). *Korvakuulo-opettamise työkäluapakki: Näkökulmana kansanmusiikkiviulu*. [Bachelor's thesis, Centria University of Applied Sciences]. theseus.
<http://www.theseus.fi/handle/10024/752868>.
- Matto, J., & Laakmann, H. (Toim). (1879). *Esimene lustilik mängumees: Wioli noodid: 22 tantsu-tükki, üksikult wioli pääl mängida* [Noot]. H. Laakmann.
- Mooste Rahvamuusikakool. (s.a.). *Kooli idee*.
<https://sites.google.com/view/moosterahvamuusikakool/kooli-idee>.
- Männik, G., Tulik, M., Kaev, K., Post, K., Kesselmann, R., & Seppius, R. (2023). *Ülekoormusvigastused muusikutel: Vältimine. Ravi. Harjutused*. (115). Vesta.
- Rannap, H., & Palm, J. (illustreerija). (1972). *Muusika eesti perekonnas ja rahvakoolis*. Eesti Raamat.
- Roose, C. (toim). (2005). *Kohaliku omavalitsuse huvialakooli: Muusikakooli üleriigiline pärimusmuusika näidisõppekava*. [Viljandi: s.n.].
- Roose, C., Kahar, S., & Raitar, H. (Toim). (2005). *Improvisatsioon. Pärimusmuusika*. Võru Muusikakool.
- Sildoja, K. (2004). *Põhja-Pärnumaa viuldajad ja nende mängumaneer 20. sajandi esimesel poolel*. [Muusikateaduse magistritöö. Eesti Muusikaakadeemia.].
- Sildoja, K. (2018). *Lustlik Mängumees, ehk rahvapärase viuldamise esimesi samme*. Eesti, Läti ja Leedu Erasmus+ koostööprogrammis valminud e-õpik täiskasvanud iseõppijale. Mooste Rahvamuusikakool 2017-2018.
- Sildoja, K. (s.a.). *Põhja-Pärnumaa viuldajad ja nende mängumaneer 20. sajandi esimesel poolel*. E-väljaanne. Krista Sildoja ja Eesti Kirjandusmuuseum.
https://www.rahvamuusika.ee/vana/sildoja_uurimus/index.htm.

Särg, T., & Ilmjärv, K. (2009). Eesti rahvamuusika.

https://www.folklore.ee/muusika/eesti_rahvamuusika.htm

Särg, T., & Johanson, A. (2011). Pärimusmuusika mõiste ja kontseptsiooni kujunemine

Eestis. *Mäetagused*, 49, 115–138.

<https://doi.org/10.7592/MT2011.49.parimusmuusika>.

Tallinna Ülikool. (2009). *Meetodi mõiste*.

https://www.tlu.ee/~meidi/exe4/es/meetodi_miste.html.

Talsi, E. (2013). *Artikulatsioonitüüpidest eesti rahvapärases viiulimängus 1912. - 1938.*

aastal helisalvestatud polkade alusel. [Magistritöö, Eesti Muusika- ja

Teatriakadeemia, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia]. DSpace.

<http://hdl.handle.net/10062/43700>.

Tõnurist, I. (1996). *Pillid ja pillimäng Eesti külaelus*. Teaduste Akadeemia Kirjastus.

Tõnurist, I., Sünter, A., Kivisilla, T., Kont-Rahtola, A., Hainsoo, M., Mägi, C., Noormaa, T.,

Tõnurist, I., Tõnurist, I., & Soosaar, E. (Toim). (2008). *Eesti rahvapäille*. Ajakirjade

Kirjastus.

LISAD

Lisa 1. Koolituse õppekava.

ÕPPEKAVA

Viiuliõpetajate täienduskoolitus - Viiuliõppe meetodid pärimusmuusikas

Maht: 40 t kontaktõpe ja 38 t iseseisvat tööd

Toimumisaeg: jaanuar - november 2023 (4 kohtumist)

Õppekoht: Viljandi

Õppekeel: eesti ja inglise keel

Õpperühma suurus: kuni 20 osalejat

Kursuse läbiviijad on:

Hanna-Liis Lao, rahvusvahelise STAT (Society of Teachers of the the Alexander Technique) diplomiga. Alexanderi tehnika õpetaja.

Krista Sildoja, muusika- ja pilliõpetaja, etnomusikoloog;

Kristi Alas, keelpilliosakonna juhataja, viiuliõpetaja/Suzuki-meetodi õpetaja;

Mia Marine, muusik ja pilliõpetaja Rootsist.

Sihtgrupp: pärimusmuusika huvilised viiuliõpetajad, alustavad õpetajad, kellel on õpingud veel lõpetamata.

Kursuse eesmärk on täiendada viiuliõpetaja pädevusi pärimusmuusika käsitlemiseks ning inspireerivaks edasiandmisels erialatunnis.

Sisu ja käsitletavat teemasid:

- pärimusmuusika viiulimängu algõppes;
- ansambliõpe;
- arranžeerimine;
- algmaterjal ja selle kasutamine;
- rahvapärane esitus;
- tehnilised harjutused;
- kehahoid ja pillihoid, lavanärv;
- tundide ülesehitus ja meetodid;
- tantsuks mängimine

Õpiväljundid:

Kursuse läbinu:

- oskab mängida traditsiooni teadlikult, tunneb eesti pärimusmuusika erinevaid lugude tüüpe (tantsud, laulud) ja on kursis traditsioonilise viiulimängu ajalooga Eestis;
- oskab otsida traditsioonilise viiulimängu repertuaari ning leida vastuseid tulevikus tekkivatele

küsimustele nii väljaannetest, internetist kui arhiivist;

- oskab ansambli koosmängu põhilisi võtteid ja tunneb ansambli seadmise võimalusi;
- tunneb viiulimängu algõppe meetodeid ja oskab anda õpilasele suunavaid juhiseid õppeprotsessis;
- oskab õppetöös jälgida pillihoidu, lähtudes Alexanderi tehnika põhimõtetest;
- oskab õpilasele edasi anda tegevusi/harjutusi lavanärviga tegelemisel;
- oskab analüüsida pärimusmuusika repertuaari ja rakendada seda tantsuks mängimisel;
- tunneb pärimusmuusika õpetamise meetodeid ja oskab anda õpilasele suunavaid juhiseid õppeprotsessis.

Õppevormid ja õppetöö korraldus:

Õpe toimub grupis ja on korraldatud sessioonidena. Õppekohtumistel vahelduvad praktilised tegevused teoreetiliste loengutega. Teadmiste ja oskuste kinnistamiseks on iseseisev töö.

Hindamine: mitteametlik hindamine (arvestatud/mitteametlik).

Kursuse lõpetamise tingimused:

- *osalemine õppetööl vähemalt 70% ulatuses;*
- *sooritatud iseseisvad tööd.*

Lõpetamisel väljastatavad dokumendid

Kursuse täismahus läbimise eest väljastatakse Tartu Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemia tunnistus.

Juhendajate pikem tutvustus:

Hanna-Liis Lao on läbinud 3-aastase Alexanderi tehnika õpetajakoolituse (2016-2020) õppides nii Tallinnas ATI-s (Alexanderi Tehnika Instituut) kui LCATT-is (London Centre for Alexander Technique and Training). Ta omab rahvusvahelist STAT (The Society of Teachers of the Alexander Technique) diplomit. Lisaks on Hanna-Liis lõpetanud Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia pärimusmuusika eriala 2017. aastal

Krista Sildoja, rahvamuusik, muusika- ja pilliõpetaja, etnomusikoloog, kohaliku kogukonna eestvedaja, koolijuht. Pikaajase õpetajakogemusega, juhendanud pärimusmuusika tudengeid TÜ Viljandi Kultuuriakadeemias ja Eesti Muusika- ja Teatriakadeemias. Õpetanud rahvapillimängu erinevates suvelaagrites alates 1994. aastast. Eesti ETNO noorte pärimusmuusikalaagri asutaja koos Tuulikki Bartosikiga. Andnud välja hulgaliselt õppematerjale, olnud pärimuskultuurialaste suurprojektide veduriks. Loonud 2012 õppekava eriilmelisele kogukonnakoolile, Mooste Rahvamuusikakoolile, mille vedajaks on selle sünnist saati.

Kristi Alas on lõpetanud G. Otsa nimelise Muusikakooli viiuli erialal ja TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia pilliõpetaja suunal (viul, hiiurootsi kannel). Ta on ennast täiendanud Sibeliuse Akadeemias ja lõpetanud Suzuki meetodil põhineva viiuliõpetajate koolituse. Alates 2007. aastal töötab ta Lasnamäe Muusikakoolis.

Mia Marine, tuntud muusik Rootsi ansamblist Värmland. Lisaks sellele, et ta on väga osav esineja, on ta tuntud ka inspireeriva õpetajana. Tema muusika on sageli traditsioonilise rahvamuusika, kaasaegse akustilise muusika ja kammermuusika piirimail. Ta õpetab Göteborgi Muusika- ja Draamaakadeemias ning tal on oma veebiakadeemia www.fiddleacademy.com, kus on osalejaid üle kogu maailma. Varasemad õppetööd on olnud näiteks Malungsi Rahvaülikoolis, Muusikaakadeemias Ingesundis, Stockholmi Kuninglikus Muusikakolledžis, Muusikaakadeemias Malmös, Eric Sahlströmi Instituudis Tobos ja paljudes erinevates töötubades üle maailma.

Õpikeskkond

2008. aasta kevadel Viljandi lossimägedes valminud Viljandi Pärimusmuusika Ait on kaasaegne kontserdimaja ja kultuurikeskus. Aita mahuvad suur ja väike kontserdisaal, mis mahutavad vastavalt 400 ning 80 inimest, kohvik, pood, mille valikus on erinevaid plaate, raamatuid ja pille. Keldris, majesteetlike telliskivivõlvide vahel assub pärimusmuusika teabekogu. Helikindlaid garderoobe saab kasutada nii harjutamiseks, individuaalseks õppetööks kui ka kaugemalt tulijate majutamiseks.

Õppekava juht

Kelly Veinberg

TÜ Viljandi Kultuuriakadeemia

Lisa 2. Koolituse reklaam.

Eesti
Pärimusmuusika
Keskus

Viiuliõppe meetodid pärimusmuusikas

25.-26. VEEBRUAR / KRISTI ALAS
Algõpe, ansamblimäng,
arranžeerimine

5.-6. OKTOOBER / MIA MARINE
Rootsi pärimusmuusika,
ansamblimäng, arranžeerimine

29.-30. APRILL / HANNA-LIIS LAO
Alexanderi tehnika,
pillihoid, esinemisärevus

4.-5. NOVEMBER / KRISTA SILDOJA
Rahvapärane viulimäng,
traditsioonid, ansamblimäng

Asukoht:
Viljandi Pärimusmuusika Ait

Osalustasu:
390 €
(võimalus tasuda mitmes osas)

Koolitus toimub koostöös Tartu
Ülikooli Viljandi kultuuriakadeemiaga.

**Õppekava ja
registreerumine:
folk.ee/koolitused**

Koolituse reklaamimiseks kasutatud kujundus. Eesti Pärimusmuusika Keskus

Lisa 3. Koolituse tagasiside küsimustik.

Viiuliõpetajate täienduskoolituse “Viiuliõppe meetodid pärimusmuusikas” tagasiside küsimustik

Nimi:

- 1. Milline on sinu õpetamiskogemus?**
- 2. Too välja teadmised/oskused, mida koolitusel õppisid.**
- 3. Millised teadmised/oskused said koolitusel kinnitust?**
- 4. Milliseid teemasid koolitusel ei läbitud? Mis jäi segaseks?**
- 5. Milline oleks sinu unistuste viiuliõpetajate koolitus? Milline oleks koolituse sisu, teemad ja kes oleksid õpetajad?**
- 6. Milliseid õpetamise meetodeid kasutad oma pillitundides?**
- 7. Millised on kõige olulisemad väärtused, mida soovid õpilastele edasi anda?**
- 8. Kuidas kasutad pärimusmuusikat oma edasises õppetöös?**

SUMMARY

The aim of this master's project was to explore different teaching methods that can be used in teaching folk music in violin lessons and to present the process and content of the violin teachers' course "Violin Teaching Methods in Folk Music".

The work is divided into two parts. The first chapter focuses on teaching violin in folk music. I gave an overview of the history, traditional playing style and teaching of folk violin playing in Estonia. I introduced four teaching methods that can be used for teaching folk violin. These methods are: learning by ear, imitation, reliance on memory and repetition, and analysis of playing style. Sources for the first chapter included folk music publications and folk music curriculum.

In the second part of the work, I focused on the content of the violin teachers' course. I outlined the process of developing the course and presented the course topics. I provided an overview of the course based on my observation journals. At the end of the violin teachers' course, I prepared a feedback questionnaire for the participants, the answers of which added value to the analysis of the course content. Based on the results of my conclusions, I introduced activities that are helpful in learning folk music in violin lessons.

I believe that teaching folk music in violin lessons is very enriching and, in addition to important knowledge, can also provide students with creative skills. Estonian traditional violin tunes are unique, and it is important to preserve and pass on these skills and playing style elements. I hope this master's project will be useful for violin teachers who wish to become familiar with teaching methods in folk music and the traditions of Estonian traditional violin playing.

Further research could explore specific activities and stages of teaching methods in folk music, delve deeper into the methodology of teaching folk music, and organize future violin teachers' courses focused on folk music.

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kelly Veinberg,

(autori nimi)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

“Viiuliõppe meetodid pärimusmuusika õpetamisel”

(lõputöö pealkiri)

mille juhendaja on Celia Roose ja kaasjuhendaja on Krista Sildoja,

(juhendaja nimi)

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 4.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kelly Veinberg

16.05.2024